

Универзитет у Београду
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА
Јове Илића 165
Научно-наставном већу

Одлуком Наставно-научног већа Факултета политичких наука формирана је Комисију за преглед и оцену докторске дисертације кандидата Душана Достанића *Политичка мисао немачког романтизма*, у саставу: др Миша Ђурковић, научни саветник у Институту за европске студије, проф. др Ђорђе Павићевић и проф. др Илија Вујачић. После прегледа рада Комисија Наставно-научном већу подноси следећи:

ИЗВЕШТАЈ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Душан Достанић је рођен је 19. октобра 1981. године у Сремској Митровици, Република Србија. Након завршене основне школе и гимназије уписао је Факултет политичких наука Универзитета у Београду, на коме је дипломирао 2006. године, на политиколошком смеру, са просечном оценом 8,40 и оценом десет на дипломском раду „Фашистички корпоративизам,“ чиме је стекао звање дипломирани политиколог. На истом факултету завршио и специјалистичке академске студије на смеру политичка теорија и методологија политичких наука са просечном оценом 10 и одбранио специјалистички рад „Политичка теорија Карла Шмита“.

Године 2008. стручно се усавршавао на Слободном универзитету Берлин на курсу *Seduction and Terror: The Third Reich* у периоду од 19. 07. 2008. до 16. 08. 2008. и том приликом је добио уверење о успешно завршеном усавршавању.

Године 2009. уписао је докторске студије политикологије на Факултету политичких наука Универзитета у Београду и тренутно је на четвртој години студија.

У периоду од 2009. до 2011. био је ангажован на Факултету политичких наука у својству сарадника демонстратора на предметима Основи методологије политичких наука и Методологија политиколошких истраживања са статистиком.

Од 2011. године запослен је као истраживач у Институту за политичке студије у Београду, где је од 2013. године један од секретара научног часописа *Политичка ревија*.

Имао је краће истраживачке боровке ради рада на дисертацији у Берлину, Минхену и Дрездену. Од 2015. године члан је Немачког друштва за истраживање политичког мишљења. Исте године провео је три недеље на истраживачком боравку на Универзитету у Пасау, СР Немачка, код проф. др Крауса (prof. dr Hans-Christof Kraus).

Као истраживач Института објављивао је радове у научним часописима и учествовао на научним конференцијама у земљи и иностранству.

Кандидат је до сада објавио 29 текстова у научним часописима (од чега 7 у часописима М24 и 3 у часописима М51) и зборницима радова (од чега један у међународном часопису) углавном у области политичке теорије.

Наслов докторске дисертације Душана Достанића је *Политичка мисао немачког романтизма*. Дисертација има укупно 979 страна и подељена је на 6 поглавља и више одељака. Списак литературе броји 377 библиографских јединица изворне и секундарне литературе на (првенствено) немачком, српском и енглеском језику.

2. Предмет и циљ докторске дисертације

Предмет ове докторске дисертације је политичка мисао немачког романтизма. Ради се о теми о којој се код нас врло мало писало, а нема ни један синтетичан рад који би био у потпуности посвећен историји и теорији немачког политичког романтизма. У овој дисертацији немачком романтизму је

приступљено као интегралном интелектуалном покрету, са првенственим нагласком на његову политичку мисао. Зато је било неопходно истражити и филозофске темеље романтике, њену политичку антропологију и филозофију историје, што је предмет истраживања знатно проширило и захтевало да рад буде обимнији од уобичајеног рада ове врсте.

Да би у целини размотрио и истражио овај у основи "реактивни" покрет, као реакцију на просветитељски универсализам, али и као реакцију на социјалне, економске и политичке процесе на немачком подручју, кандидат је покрет истражио контекстуално, разматрајући културно-историјске услове у којима се покрет појавио, с једне и његову критику просветитељства с друге стране.

Кандидат се у својој дисертацији несумњиво подухватио једног тешког и веома сложеног задатка. Прво зато што се ради о веома разуђеном покрету који има своје "ране" и "касније" фазе, па и теоретичаре који се разликују с обзиром на различите нагласке који су давали појединим темама и проблемима, а коначно и зато што романтика подразумева различите димензије од књижевног и уметничког правца, преко филозофских схватања, политичке теорије, економске мисли итд. Ради се о великом и значајном мисаоном покрету и зато што је имао знатан утицај на кретање европске мисли, а посебно на формирање и развој политичких идеологија конзервативизма и национализма, али и филозофско-идејних праваца комунитаризма, егзистенцијализма и постмодернизма.

С обзиром на бројне представнике немачке политичке романтике, кандидат се с правом определио да истражи, прикаже и анализира његове главне и најутуцајније представнике: Шлегела, Новалиса, Шелинга, Шлајермахера, Милера, фон Бадера, Гереса и фон Ајхендорфа.

Кандидат је с правом приступио истраживању свог предмета на тај начин да сматра да због тога што је поље политичке мисли романтизма још увек неистражено, да оно захтева једно обухватно и темељно истраживање без политичких, идеолошких и интелектуалних предрасуда. Као и да су се данас сабрали историјски, политички и интелектуални услови да се да једно ново тумачење мисли политичког романтизма, неоптерећено предрасудама, у чему се и састоји циљ овог истраживања. С обзиром на толико разуђену мисао романтизма

и да су његове политичке идеје чврсто повезане са филозофским, антрополошким, економским и социјалним идејама покрета, кандидат је посебно истражио филозофију природе, филозофију историје и схватање човека политичког романтизма.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Полазећи од претпоставке да романтизам није само уметнички, него и политички духовни покрет, са особеним политичким учењем и јединственим решењем односа појединца и заједнице, и истражујући различитње димензије богате политичке мисли немачког романтизма, кандидат је показао да су, супротстављањем просветитељском рационализму и материјализму и указивањем на значај традиције и историје, романтичари довели у питање просветитељску веру у напредак и њој претходећи јуснатурализам и контрактуализам, развили органски концепт државе, указали на друштвени атомизам и отуђеност и развили критику грађанског друштва.

Детаљно истражујући све релевантне елементе романтичарске мисли кандидат је показао да је немачка романтика довела у питање не само просветитељско наслеђе, него и целокупну интелектуалну традицију од ренесансе, развила ново схватање природе и просветитељском механицизму супротставила органску теорију друштва; да је, раскидајући са просветитељским рационализмом и индивидуализмом, развила ново (комунитарно) схватање човека, које почива на афективној природи и наглашава емоције и интуицију; да је указала на значај вере као средства спознаје и човека сватила као религијско биће спојено са натчулним светом и да је, одбацујући просветитељску идеју напретка, развила особену филозофију историје и окренула се рестаурацији средњовековља.

Истражујући своју даљу хипотезу да је романтичарска политичка мисао произашла из филозофских концепција о природи, човеку, религији и историји, на којима је развила конкретне политичке идеје о пореклу и облицима политичког поретка, кандидат је показао: да је за настанак, али и даљи развитак

политичке мисли немачке романтике кључан однос према Француској револуцији и да је из критике контрактуалистичке и природно-правне концепције просветитељства произашла органска теорија државе; да је у оквиру општег учења о држави немачка романтика развила учење о сталешкој, корпоративној монахији и особено учење о народу и народном духу који се изражава у језику, култури, обичајима и политичким институцијама и тако насупрот просветитељског универзализма развила партикуларистичку концепцију културе; да је, на крају, немачка романтика формирала и своје економско учење критикујући тржишну економију и наглашавајући примат пољопривреде.

Истраживањем су потврђене све хипотезе које је кандидат поставио у својој пријави тезе.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Рад има, поред увода и закључка, три поглавља подељена на одељке. У уводу је кандидат указао на неразумевања и контроверзе око појаве романтичарског покрета и на редукционистичка схватања каснијих интерпретатора овог културно-историјског покрета и занемаривање ове по дometу и утицају значајне интелектуалне струје.

У првом поглављу "Немачка критика просветитељства и појава романтизма" кандидат је у оквиру три одељка истражио духовно-историјску ситуацију 18. века као историјски контекст у коме се појављује романтика, карактеристике немачког просветитељства и настанак немачке романтичарске критике просветитељства. У том оквиру је истражио специфичности немачког просветитељства са раздвајањем апсолутистичке државе и просветитељства у Пруској у циљу утврђивања мере и облика разлаза између просветитељства и романтизма. Овом контексту припада и разматрање других струја мишљења супротстављених просветитељству, које су одлучно утицале на рађање немачког романтизма, ако што су пијетизам и *Sturm und Drang*, са указивањем на значај мислилаца попут Мезера, Хамана, Хердера и Јакобија, који су непосредно највише утицали на рађање романтизма.

Друго и треће поглавље представљају централна поглавља рада посвећена општетеоријским и политичким схватањима немачког романтизма. Кандидат је истраживање у оквиру ова два поглавља организовао проблемски, а не кроз тумачење ставова појединачних мислилаца понаособ. Тако је, уместо пуког излагања и интерпретације појединачних схватања остварио виши научни циљ у тумачењу романтизма и тиме дао целовитије и усредсређеније тумачење општетеоријских и политичких идеја немачког романтизма, као и адекватније разматрање покрета као целине у свим релевантним сегментима политичке мисли.

Друго поглавље ("Филозофија романтизма") је тако посвећено општефилозофским и друштвеним концепцијама романтике подељеним у четири одељка у којима се истражују и тумаче романтичарска филозофија природе и њена схватања човека, религије и историје. Током истраживања кандидат је додао два посебна пододељка, што је захтевало уочавање да се ради о два важна сегмента политичког романтизма, пододељак о католичанству, унутар одељка о религији и пододељак о романтичарској рехабилитацији средњовековља, унутар одељка о филозофији историје романтичара, а што му је било неопходно за касније објашњење у трећем поглављу корпоративне сталешке монархије, схватања народа и економског поретка романтизма.

У трећем поглављу, насловљеном "Романтичарска политичка мисао" у оквиру пет одељака кандидат излаже и тумачи политичко учење са анализом и тумачењем политичких схватања у посебним сегментима и конкретнијим идејама романтизма, које се тичу односа према Француској револуцији, идеји државе и схватању корпоративне, сталешке монархије, као и њиховог схватања народа и економског поретка. На овај начин структурирајући ово поглавље кандидат је успео да укаже на специфичности романтичарске мисли у вези са главним идејама које су се развијале у контрапункту према просветитељству и филозофији Модерне, па тако и романтичарског заснивања национализма и критике грађанског друштва и капитализма, као и објашњења интереса романтичара за социјална питања.

Закључно поглавље садржи сажету рекапитулацију основних налаза претходне анализе. Поред сажетог навођења основних налаза по поглављима кандидат је пружио и једно шире закључно разматрање у коме је одредио место и улогу политичког романтизма у интелектуалној историји Европе и указао на његове утицаје на настанак и конципирање неких идејно-политичких струја у 19. и 20. веку.

Кандидат је поступио према захтевима Комисије датим у Извештају о подобности теме и адекватно именовано поглавља и одељке указујући тако и насловима на основни садржај сваког поглавља понаособ.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Кандидат је успешно истражио предмет свог истраживања једног необично важног интелектуалног покрета који је имао далекосежни утицај на европску културу. Успешно је показао да се ради о једном реактивном интелектуалном покрету који се појавио као реакција на просветитељство и његово мисаоно наслеђе, али и да се не ради само о антипросветитељском покрету као што се обично мисли, него о покрету који се супротставио читавом току европског рационализма од ренесансе надаље.

Кандидат је у потпуности успео да покаже да немачки романтизам далеко надилази колоквијална схватања о њему као првенствено литерарном и уметничком покрету, као и да надилази уобичајена схватања да се ради о пуком "протестном" покрету против просветитељског универзализма, те да преставља снажну европску интелектуалну традицију, која је имала великог утицаја на даљи развој европске мисли, али и на конкретна политичка догађања, с обзиром да су романтичари били снажно присутни у јавности и друштвено и политички ангажовани.

Више је димензија и аспеката у којима је кандидат разматрао и истраживао предмет свог рада. Показао је да се ради о "интегралном" интелектуалном покрету са особеним приступом стварности, историји и политици, који има снажну политичку димензију и чија је политичка мисао саставни део његовог

ширег мисаоног "арсенала". Штавише, аутор је показао да је немачки политички романтизам имао снажан утицај на одређене сегменте европског политичког мишљења као саставни део немачког конзервативизма и национализма.

Комисија сматра да је кандидат веома успешно истражио политички романтизам и указао на све релевантне аспекте тог покрета као и на различите утицаје које је покрет имао на интелектуалној и политичкој карти Европе.

Кандидат је успео да попуни једну значајну празнину у истраживању овог интелектуалног покрета, да истражи његове епистемолошко-теоријске и филозофске, а посебно социјалне и политичке аспекте. Наиме, кандидат је с правом пошао од становишта да су са инстистирањем на гледању на романтизам као првенствено, или чак и искључиво као уметнички покрет, досадашња истраживања знатно редуковала ову богату и разубуђену интелектуалну традицију. Својим истраживањем кандидат је дао значајан допринос домаћим али и страним истраживањима у историји политичких теорија. Консултујући обимну изворну и секундарну литературу, кандидат је успео да пружи заокружено тумачење политичког романтизма и одговори на нека питања која су још увек без одговора или ствар спорења у модерној литератури.

Докторска дисертација Душана Достанића *Политичка мисао немачког романтизма* представља значајан научно-истраживачки допринос монографског карактера у подручју историје политичких теорија, који представља прилог бољем разумевању настанка, карактеристика и утицаја политичке романтике и употпуњује познавање и критичко вредновање овог културно-историјског покрета.

6. Закључак Комисије

Докторска дисертација Душана Достанића представља кохерентан, аналитичан и посебно садржајан истраживачки рад. У једном добро вођеном истраживачком поступку искусног истраживача, кандидат је дао приказ, тумачење и критичко вредновање политичког романтизма. Да би истражио све релевантне димензије политичког романтизма, кандидат се упустио у сложено и

дубинско истраживање предмета свог истраживања, што је резултирало неуобичајено дугим докторским радом. Комисија сматра да је овакав приступ, иако неуобичајен, допринео да рад представља обухватну, разуђену и целовиту студију политичког романтизма са оригиналним доприносом његовом тумачењу. Бавећи се истраживањем духовно-историјских, социјалних и политичких услова у којима се формира политички романтизам, као и утицаја које је он имао у европској култури, кандидат је успео да укаже на све релевантне дименузије овог интелектуалног покрета, а посебно на све аспекте његове политичке мисли. Да би у томе успео морао је да консултује обимну литературу, што је допринело да његово тумачење буде комплетније, али и обимније.

Ваљан методолошки приступ са јасним и добро вођеним истраживањем доприноси прегледности рада и доследном извођењу закључака. Приступајући сваком проблему који истражује кандидат је јасно и недвосмислено указао у коју сврху се бави истраживањем баш тог сегмента и на који начин се то уклапа у целину његовог истраживања, дајући једно обухватно и целовито тумачење политичке мисли немачког романтизма.

Докторска дисертација Душана Достанића је написана стилски коректно и језички јасно. Кандидат је прецизно поставио и аргументовао своје хипотезе; поглавља и делови у дисертацији су брижљиво стурктурирани; а само излагање поседује чврсту унутрашњу структуру у којој се једним зналачким поступком идеје и анализе надограђују једна на другу и воде релевантним закључцима. Аутор је показао добру обавештеност, познавање и разумевање не само романтичарске мисли него и целине европског духовног миљеа 18. и почетка 19. века и висок истраживачки сензибилитет за суптилне проблеме онога што је истраживао.

Када се томе дода и општа оцена докторског рада Душана Достанића, који не само да задовољава него и превазилази све неопходне критеријуме за рад овакве врсте, стичу се сви услови за коначни предлог Комисије, уз закључак да се ради о оригиналном научно-истраживачком доприносу који је у низу својих налаза унапредио познавање немачког политичког романтизма и представља значајан допринос истраживању у области историје политичких теорија.

У складу са овде изнетом анализом и оценом предмета и циљева истраживања, методолошког приступа и резултата истраживања у овој докторској дисертацији, Комисија предлаже Наставно-научном већу ФПН да прихвати овај позитиван Извештај и кандидату Душану Достанићу одобри јавну одбрану докторске дисертације *Политичка мисао немачког романтизма*.

У Београду, 19. јуна 2017. године

Чланови Комисије:

др Миша Ђурковић, научни саветник ИЕС

ред. проф. др Ђорђе Павићевић, ФПН

ред. проф. др Илија Вујачић, ФПН